

named William and Margareth. Another famous folklorist – M. Sumtsov – compared 54 variants of a ballad about “sister-the-poisoner” in the Slavic and non-Slavic regions. We remarked the temporal and spatial lexical units in the ballad fragments that are used for the purpose of demonstration of the every variant’s plot. Specifically, the fragment №7 (from Galicia) shows the time frame of a realized crime in the culmination and the localization of an artful intention : “When the brother comes home from the hunting, his sister gives him a poison in a black beer”. Before this crime the listeners got to learn that she decided to obtain a poison “from the serpent’s head”. Some of ballads contain the initial spatial lexical unit as for instance № 11 (also from Galicia) : “Oh you are from the mountain, and I am from the second”. M. Sumtsov also analyzed the hydronym Danube and confirmed that this symbol personifies any reservoir as a whole.

*Originality.* A lot of works were written by scientists about a genre specific, but until now there isn’t the complete systematized scientific research which would touch ballad chronotope. This article is the attempt of analysis of the categories time and space by famous Ukrainian scientists by the example of folk ballads.

*Conclusion.* The Slavic ballads are an favourable basis for the reconstruction of archaic representation of the world by the analysis of its categories time and space. The researches of such Ukrainian folklorists as M. Kostomarov and M. Sumtsov confirmed the scientific interest to these ontological concepts in the XIX century. Although there wasn’t any integrated systematized research of this problem, they called attention on the certain aspects of this problem.

**Keywords:** folklore; ballad; mythological worldview; time and space; chronotope; spatial lexical unit; temporal lexical unit; symbols of locality; spatial localization; hydronym; ballad chronotope; ballad about “sister-the-poisoner”.

Одержано редакцією 15.01.2016

Прийнято до публікації 08.02.2016

УДК 821.161.2.02

**ТКАЛИЧ Інна Василівна**, викладач  
кафедри української літератури та компаративістики  
Черкаського національного університету  
імені Богдана Хмельницького  
e-mail: Tkalych\_i@ukr.net

### ІРОНІЯ ЖАНРУ В РОМАНІ МИКОЛИ ХВИЛЬОВОГО «ВАЛЬДШНЕПИ»

Стаття присвячена визначенню жанру твору М. Хвильового «Вальдшнепи». Автор дослідження вважає, що це – роман-антиутопія, який виникає завжди як іронія на художню чи соціальну утопію. На думку дослідників антиутопії пишуть розчаровані утопісти. Для М. Хвильового властивий утопічний тип мислення. З одного боку у памфлетах він будує теорію нового суспільства, а з іншого – романом «Вальдшнепи» заперечує більшовицьку утопію в умовах тоталітарної держави. М. Хвильовий у романі використав усі ознаки антиутопії: тоталітарна територія, заперечення минулого, духовне рабство людини, герой-бунтар, любовна сюжетна лінія.

За законами антиутопії рух кожного з жителів держави запрограмований і не може виходити за чіткі межі. Конфлікт розпочинається тоді, коли герой відмовляється брати участь в ритуалі, сформованому соціальним ладом, і намагається обирати власний шлях. Герой замислюється над своїм становищем, проявляє опір і потрапляє в іронічно-трагічну ситуацію. Досить потужною у творі є любовна лінія. Тоталітарна утопія намагалась регламентувати всі сфери і навіть інтимну, а еротика взагалі вважалась чимось неприйнятним. Антиутопія відстоює право людини на індивідуальність особистого життя, а твори часто позначені еротичною проблематикою. До особливостей жанру антиутопії можна зарахувати її заперечення минулого. Митець засуджує не негативний вплив Т. Шевченка на літературу й націю, а власну неспроможність побороти цей вплив у творчості. Останньою ознакою антиутопії є контраст суспільних умов і природних.

Крім основних жанрових характеристик, про антиутопічний характер твору свідчить його інтертекстуальне поле, зокрема присутність текстів Ф. Достоевського. Схожим у сюжетних ознаках обох авторів є і погляд оповідача на події крізь призму іронії. Комічними є не стільки

персонажі, скільки образ самого оповідача. Він іронічно ставиться до людей і подій, про які розповідає, і до самого себе, в цьому ставленні виявляє себе іронічний тип мислення автора.

**Ключові слова:** антиутопія; утопія; тоталітаризм; бунтар; роман; іронія; пародія; заперечення; вплив; ритуал; оповідач; жанр; конфлікт.

**Постановка проблеми.** Утопічне мислення притаманне письменникам з революційним характером, вони схильні до пошуку нових моделей ідеальної держави. Для письменників-антиутопістів важливий не суспільний устрій, а душевний стан людини у такій утопічній державі. У силу свого романтичного світогляду, Миколі Хвильовому вдавалось одночасно піддатися обом стихіям мислення. З одного боку в памфлетах він будує власну концепцію нового суспільства епохи азійського ренесансу, а з іншого – романом «Вальдшнепи» заперечує більшовицьку утопію в умовах тоталітарної культури.

**Аналіз останніх досліджень.** Питання антиутопії як жанру літератури інтригує вчених кілька останніх десятиліть. Зокрема серед зарубіжних дослідників можна назвати: Р. Гальцеву, О. Павлову, М. Шадурського, Л. Юрьєву, Н. Якушеву – їх цікавить теоретичний аспект феномену. Ця тема є в колі інтересів і вітчизняних літературознавців: Ю. Жаданова, О. Ніколенко, Г. Сабат, О. Копач, С. Безчотнікової. Проблемам інтерпретації роману «Вальдшнепи» М. Хвильового присвячені праці сучасних науковців С. Жигун, В. Зенгви, Л. Кавун, Л. Сеника, Г. Церни.

**Мета.** З'ясувати жанрову специфіку роману М. Хвильового «Вальдшнепи» у контексті тогочасної антиутопічної літератури.

**Виклад основного матеріалу.** Коріння літератури про ідеальну державу сягає філософських праць Платона. Загалом історично утопія розвивалась спочатку як публіцистичний або науковий трактат, і тільки згодом набула художніх характеристик. В усі історичні часи антиутопія була реакцією на утопію і виникала тоді, коли держава починала втілювати насильницькими методами соціальний міф. Насильницьке утвердження земного раю провокувало утвердження жорсткої диктатури і рабства. Письменники намагались передбачити і застерегти від небезпечних наслідків втілення абсурдних ілюзій. Утопія завжди соціоцентрична, антиутопія – персоналістична, її цікавлять права людини, яка опинилась в «ідеальному», на думку утопії, суспільстві. Утопія є наслідком художнього моделювання, антиутопія відштовхується від втіленої у життя цієї моделі, веде суперечку, розвінчує її антигуманний міф першої.

Початок ХХ століття позначений соціально-політичними перетвореннями і науково-технічним прогресом у Європі. Такі зрушення дали привід задуматись людям про близьке здійснення мрії, у якій щаслива людина живе в ідеальному суспільстві. Утопічне мислення зазнало свого бурхливого розвитку. Найбільш успішною утопією у вітчизняній філософії думці виявилась московська тоталітарна теорія марксизму. А у 1920-х «під впливом дій більшовиків, на підставі їхнього досвіду і як певна альтернатива їм з'являються інші тоталітарні утопії, які мали у собі чимало спільного з більшовицькою» [2].

Соціальна утопія, яка є загальнокультурним феноменом тоталітарної країни, виявляє себе і в літературному жанрі. До характерних ознак художньої утопії належать критика попереднього суспільства, утвердження візії досконалого устрою, неконфліктність у державі, антиісторизм, орієнтація на ідеальне. Ця теорія торкалась різних сфер існування людини: соціальної, культурної, побутової, а іноді навіть інтимної. Коли суспільство виявляло свої негативні риси, з'являлась антиутопія і, опираючись на реальні суспільні процеси, намагалась передбачити небезпечні наслідки впровадження ілюзій в життя. «Соціальні функції та художні форми негативної утопії взагалі були різні: іноді це було сатиричне пародіювання позитивної утопії, іронічне її перевертання, іноді ж негативна перетворювалась в пророкування похмурих перспектив» [9, 351].

Існує думка, що автор антиутопії – це розчарований або прихований утопіст. Тяжіння М. Хвильового до утопічного мислення, спровокованого соціальними умовами і пристрастю до західноєвропейської філософії, породило ідеї про світле майбутнє. Митець, будуючи у памфлетах концепцію розвитку українського суспільства, створив утопію

з її елементарними ознаками. До таких характеристик можна зарахувати: спроби передбачити майбутнє (ідеї азіатського ренесансу); прагнення бігти від складної і безрадісної дійсності (бажання змінити ситуацію, яка склалась в літературі і в країні вцілому); осмислення ідеалу (розвиток незалежної України у складі Радянського Союзу). Своєю теорією досконалої країни автор розвинув на противагу офіційному міфіві, авантютопічному романі «Вальдшнепи» проявив себе розчарований утопіст у душі письменника. Тут наукового осмислення отримали уже реальні враження відвтілення у життя тоталітарної ідеології. І якщо у першому випадку він робить акценти на національному, культурному питанні, то у другому митця уже цікавить людина, що живе у створеній міфом країні, її душевний стан. Він намагається передбачити результати матеріалізації ідей радянської утопії.

До з'ясування питання жанру «Вальдшнепи» час від часу повертаються українські літературознавці. Учені сформулювали декілька визначень: роман політичних ідей, роман-памфлет, роман соціальної тези, інтелектуальний, філософський, чи політичний роман, і навіть – еротичний. Насправді, проблематика твору дозволяє такі жанрові формулювання. Проте ця детермінація не повністю відтворює стильову специфіку твору, зокрема, не враховує комічного компоненту тексту. Адже іронія є не просто засобом виразності, а підпорядковує собі всю сюжетну канву. Конфлікт побудований на внутрішній діалогічності головного героя, іронічній полемічності нарративного художнього оформлення. Тому, на нашу думку, авторська концепція цілком вкладається в межі жанру антиутопії як пародії на утопію. Антиутопія переосмислює ідеї утопії і створює специфічними засобами пародію на неї, використовуючи жанрові ознаки утопії.

Літературознавчий дискурс антиутопії широко представлений у науці, визначено її типи і властивості. Проте, найбільш детально видається класифікація характеристик, представлена Л.М. Юр'євою [8]. На думку дослідниці, для цього жанру притаманне зображення:

- території ізольованої від всього світу;
- простору антиутопії – тоталітарної держави;
- ритуалізації дійсності;
- протистояння любові і тоталітаризмові;
- героя – бунтаря-одинака, або колектив бунтарів-одномудців;
- заперечення минулого;
- духовного рабства людини;
- описів природи для підкреслення абсурду ситуації.

Усі ці жанрові ознаки легко прочитуються в канві тексту. Художній простір роману у вузькому значенні – це невелике місто на півдні України, за межі якого дія не виходить. У широкому значенні – це держава тоталітарного устрою, де людина мислить категоріями, інспірованими владою.

За законами антиутопії рух кожного з жителів держави запрограмований і не може виходити за чіткі межі. Конфлікт розпочинається тоді, коли герой відмовляється брати участь в ритуалі, сформованому соціальним ладом, і намагається обирати власний шлях. Герой замислюється над своїм становищем, проявляє опір і потрапляє в іронічно-трагічну ситуацію. Система не дозволить не коритись, а змінити її шансів немає. Конфлікт у душі Дмитрія Карамазова виник раніше ніж описані події у творі. Про це свідчать спогади Ганни зимових нападів безумства у чоловіка, її думки про те, що тепер він уже не б'ється головою об стінку, як зимою, та не згадує раковину з калом, куди попала революція. Очевидно, герой усвідомлює, що у глухому куті. Безвихідь у настрої відзначає і товариш Вовчик.

Досить потужною у творі є любовна лінія. Закоханість у москвичку приносить Дмитрію моменти радості. У ній він знаходить те, чого давно прагнув: душевного і тілесного збудження: «Він раптом відчув її присутність у цьому городку, так би мовити, фізіологічне, і це почуття почалось не вчора, а певніше – в той вечір, коли йому з нею не вдалось зустрітись, коли він так мучився цілу ніч. Навіть і не в той вечір – це почалось із першої зустрічі з нею на пароплаві, тисячами невидимих психологічних ниток він зв'язувався з нею до вчорашнього дня, і вчорашній день був тільки логічним і неминучим висновком» [6, 525].

Особисте життя людини – це та царина, яка потребує найбільшої приватності. Протетоталітарна утопія намагалась регламентувати всі сфери і навіть інтимну, а еротика взагалі вважалась чимось неприйнятним. Антиутопія відстоює право людини на індивідуальність особистого життя, а твори часто позначені еротичною проблематикою. Відкриті любовно-еротичні теми були справжнім викликом і демонстрацією спротиву в своєму часі.

Інтимна сфера допомагає героєві розкритися, проявити себе, можливо, це єдине місце, де він впевнений в собі. На перший погляд авторська увага до тілесного створює дисонанс із філософськими чи політичними ідеями, що переповнюють текст, а розмови з Аглаєю про недосконалий суспільний устрій не викликають інтимних переживань. Проте, на думку науковців, тілесне таким чином намагається вивільнити духовне, збудити його від сну. Герой, переповнений почуттями, збуджений думками і тілом: «І згадуючи її вчорашню розмову про безумство хоробрих, йому до болю захотілось бути таким же безумним. Йому захотілось схопити її в обійми й закричати побідним криком дикого переможця» [6, 525].

Еротичний мотив у творі стає одним із ключових і є причиною взаємного інтересу героїв у різні моменти їхнього спілкування. Аглая маніпулює думками і поведінкою Дмитрія, користуючись його фізичним потягом до неї. «... вже один той факт, що я з першої зустрічі почала активно й цілком щиро підтримувати його захоплення новими ідеями, – один цей факт не міг не положити глибокого відбитку на його вразливу душу, і він заховався в мене» [6, 540].

Нерідкісною для української літератури є модель стосунків невпевненого у прагненнях чоловіка і вольової жінки, яка духовною силою намагається спрямувати його думки і вчинки. Аглая розпізнає в Дмитрієві бунтаря, дає змогу самому себе таким побачити, розібратись у причинах душевних страждань. Вона стає провідником і однодумцем, допомагає віднайти себе. Дмитрій боїться зізнатись в тому, про що давно здогадувався, не може зробити свідомий вибір. Це помічає дівчина: «Словом, Дмитрій Карамазов і Дмитрії Карамазови прийшли до жахливої для них думки: немає виходу. Зі своєю партією рвати не можна, бо це, мовляв, зрада не тільки партії, але й тим соціальним ідеалам, що за них вони так романтично йшли на смерть, це буде, нарешті, зрада самим собі. Але й не рвати теж не можна. Словом, вони зупинились на якомусь ідіотському роздоріжжі. І от Карамазови почали філософствувати й шукати виходу з зачарованого кола» [6, 539]. Його душа розкололась: з одного боку він ще комуніст, а з іншого вже бунтар проти системи. У цьому бунті його не розуміють ні Ганна, яка є продовженням самої системи, ні його вірний товариш Вовчик. Дмитрій бунтар-одинак. Він, як і герой новели Хвильового «Я (Романтика)», м'ятежний син свого часу. З одного боку є частиною утопії, з іншого – повстанцем проти неї. Ганна і Аглая – це різні кінці його розбурханої душі, різні вітлення крайностей його Я: «будучи, так би мовити, вічним опозиціонером, він у той же час був своєрідним фанатиком комунізму» [6, 502].

Натомість духовне рабство людини втілює в собі образ Ганни, чим ще більше підкреслює абсурд ситуації їхнього сумісного життя. Карамазов не любить дружину. Для нього вона – особа обмежена і не дає стати «цільною й рішучою людиною, саме вона й перешкоджає йому протиставити себе рабській психіці своїх дегенеративних земляків» [6, 477].

До особливостей жанру антиутопії можна зарахувати й заперечення минулого. Дмитрій Карамазов виголошує перед москвичкою іронічну промову про затримуючу роль Т. Шевченка у розвитку української нації: «Саме цей іконописний "батько Тарас" і затримав культурний розвиток нашої нації і не дав їй своєчасно оформитись у державну одиницю. Дурачки думають, що коли б не було Шевченка, то не було б і України, а я от гадаю, що на чорта вона й здалася така, якою ми її бачимо аж досі...» [6, 493]. Напевно ми тут чуємо голос автора, адже його мистецькі стосунки з Шевченком цілком очевидні. М. Хвильовий сам неодноразово заявляв про авторитет попередника у його творчості і оприявлював це у текстах. Дослідниця С. Жигун трактує слова Д. Карамазова з точки зору Едипового комплексу автора: «за п'ять років, що розділяють "Наш універсал" та "Вальдшнепи", М. Хвильовий не змінює свого ставлення до Т. Шевченка, але все гостріше відчуває страх

його впливу. Саме за ці роки він отримує визнання, пошану та славу. Він прагне дорівнятися величі Т. Шевченка і не може цього досягти навіть у власній свідомості» [4, 493]. Тобто митець засуджує негативний вплив Т. Шевченка на літературу й націю, а власну неспроможність побороти цей вплив у творчості. Він сприймає старшого майстра слова як панівну інституцію, межі, за які М. Хвильовому ніколи не вийти, ще одну ідеальну або утопічну організацію, з яку треба долати.

І останньою ознакою антиутопії, за Л. М. Юрєвою, є контраст художньому світі суспільних умов існування героїв і природи. Усі герої приїхали з міста відпочити якомога ближче до природи. Більшість розмов і дискусій відбуваються під час прогулянок, що створює чудові фонові умови героям для роздумів. При чому, динаміка змін природи корелює з переїнами душі центрального персонажа. На початку твору йдеться про те, що містечко прийняло відпочивальників неприємно: спека, гаряче повітря вдень і вночі, безліч комарів: «Але не дуже радісно зустріти її південь. З моря біг гарячий вітер, і провінціальні вулиці буквально вигоріли. Увечері повітря дзвеніло комарами й так палило обличчя, що не було жодної можливості вийти з кімнати» [6, 476]. Задуха у повітрі символізує силу дихнути на повні груди людині в утопічному суспільстві, герой задихається. Розмови з Аглаєю відроджують його. Погода також змінюється тоді, коли Дмитрій починає зустрічатись з дівчиною: «Ранок був винятковий: після дощів ночі стали холодніти, і холодок нічний затримувався на воді, аж поки сходило сонце» [6, 510]. Задуха на початку твору змінюється свіжими, прохолодними думками в кінці. У цьому аспекті характерно зображенні жіночі образи. Про бесіду з Ганною герой думає, що розмова з нею «така ж нудна, як і сама спека» [6, 477]. Натомість Аглая вражає своєю свіжістю ідей і холодною ясністю думок.

Крім основних жанрових характеристик, про антиутопічний характер твору свідчить його інтертекстуальне поле, зокрема присутність текстів Ф. Достоевського. Так, ім'я головного героя автор прямо пов'язує з «Братами Карамазовими» російського письменника: «І. Л. Карасик заметушився і зробив винувате обличчя. «Братів Карамазових» він, можна сказати, читав, але йому й на думку не спадало, що ці брати (чи там один брат) могли завітати в його глухий край» [6, 473]. Також вітчизняні літературознавці знаходять й інші паралелі. Зокрема, Л. Сенік [5] бачить схожість між героями Карамазовими: Дмитрієм М. Хвильового і Альошею Ф. Достоевського. Г. Церна [7] шукає такі аналогії між Дмитрієм й Іваном Карамазовим, а на думку В. Зенгви, у прізвищах Карамазова і Карасика «зашифроване слово *кара*, покликане інтертекстуально пов'язати роман «Вальдшнепи» зі «Злочином і карою» Достоевського, адже перегук проблематики цих творів є очевидним» [3, 272]. Отож, близькість цих текстів науковці вбачають переважно на ідейно-тематичному рівні. Проте, крім ідейних та стильових чинників, потрібно враховувати і жанрові.

Ф. Достоевського цілком обґрунтовано вважають зачинателем жанру антиутопії у своєму часі. На думку дослідників, він започатковує ряд антиутопій ХХ століття, полемізує з утопіями, які «оволоділи поки лише умами, а не життям... Саме в поемі «Великий інквізитор», створеній Іваном Карамазовим, простежуються досить чіткі два стрижневі мотиви наступних антиутопій: мотив насадженого щастя, до якого людство ведуть залізною рукою, яке полягає, перш за все, у відмові від особистої свободи – і мотив протиставлення особистості – уніфікованій, знеособленій спільності (це – основний конфлікт кожної антиутопії)» [1, 219].

У романах Достоевського новий світ показаний з середини, очима людини, яка в ньому живе, і яка перетворена на частину великого державного механізму, побудованого на обмеженнях і заборонах. Конфлікт твору зароджується тоді, коли герой відмовляється від правил нового суспільства.

М. Хвильовий впізнав у романах російського класика віддзеркалення сучасної йому дійсності, і, оскільки завдання антиутопії попередити людей про небезпеки, які несе з собою утопія разом з прагненням досконалості, то наслідування такого жанру можна вважати цілком логічним. Головний герой «Вальдшнепів» стає заручником суспільного механізму керування думками і діями людей. Він це розуміє, на відміну від Ганни і Вовчика,

інамагається знайти вихід. Для Дмитрія, за задумом автора, є два варіанти розвитку сюжету – це або остаточне безумство, або боротьба.

Схожим у сюжетних ознаках обох текстів є і погляд оповідача на події крізь призму іронії. Особливість іронії як Ф. Достоєвського, так і М. Хвильового в тому, що об'єктом іронії є не герой чи його дії, а сприйняття: «Вовчик якось прекрасно впливає на нерви і, мабуть, тому, що він якийсь не від світу цього: у нього ніколи не буває трагедій і він так просто і ясно дивиться на життя. Він, наприклад, прекрасний лінгвіст, йому – науковому співробітникові – пропонують уже професорську кафедру, але йому якось перешкоджає більярдний кий (він неабияк грає на більярді). І коли правду говорити, то футбол багато більше цікавить його, ніж уся ця лінгвістика, що її він пізнав так досконало [6, с. 479]. Комічними є не стільки персонажі, скільки образ самого оповідача. Він іронічно ставиться до людей і подій, про які розповідає, і до самого себе, в цьому ставленні виявляє себе іронічний тип мислення автора.

**Висновки.** Отож, до існуючих визначень жанру твору «Вальдшнепи» М. Хвильового цілком обґрунтовано можна додати формулювання роман-антиутопія, оскільки у ньому наявні усі ознаки такого типу творів. Головний герой – це бунтар, який протистоїть тоталітаризму, духовному рабству і абсурду світу. Автор хоче попередити, застерегти від наслідків втілення в життя утопії державного рівня. Для письменника це був експериментальний твір, але він органічно влився у літературний доробок, оскільки антиутопії притаманна іронічність, пилома і для творчого стилю автора.

#### Список використаної літератури

1. Гальцева Р., Роднянская И. Помеха–человек. Опытвека в зеркалаантиутопий / Р. Гальцева, И. Роднянская // «Новый Мир». – № 12. – 1988. – С. 217–230.
2. Грабовський С. Тоталітарна утопія як квазірелігія ХХ століття [Електронний ресурс] / С. Грабовський / Релігія в Україні. – Режим доступу: <http://www.religion.in.ua/main/27757-totalitarna-utopiya-yak-kvazireligiya-xx-stolittya.html>.
3. Зенгва В. «Вальдшнепи» М. Хвильового та романи Ф. Достоєвського: інтертекстуальний аспект / В. Зенгва. – Вісник Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна. – Серія: Філологія. – 2011. – № 936. – Вип. 61. – С. 271-275.
4. Жигун С. Ще раз про діалог Миколи Хвильового і Тараса Шевченка: "острах впливу" / С. Жигун. – Шевченкознавчі студії. – № 12 (2009). – С. 54–58.
5. Сенік Л. Роман опору: Український роман 20-х років: проблема національної ідентичності / Л. Т. Сенік. – Львів: Академічний Експрес, 2002. – 239 с.
6. Хвильовий М. Вибрані твори / Упоряд., автор передм. Р. Мельників. – К.: Смолоскип, 2011. – 1038 с.
7. Церна Г. Вальдшнепи Брати Карамазови / Г. Церна // Слово і час. – 1999. – №12. – С. 58-61.
8. Юрьєва Л. М. Русская антиутопия в контекстемировойлитературы / Л.М. Юрьєва. – М.: Прогресс, 2005. – С. 56–75.
9. Якушева Н. Б. Утопическая и антиутопическаямысльРоссииФилософскийвек. Альманах. Вып. 13. / Тв. редакторыТ. В. Артемьева, М.И. Микешин. –СПб.: Санкт-Петербургский Центр историиидей, 2000. – 430 с.

#### References

1. Galtseva R.(1988)Rodnyanskaya I.The Interference–the man.Theexperienceof a centuryinthemirrordystopia. *NewWorld*, № 12, 217–230(in Russ.).
2. Grabovsky S. Thetotalitarianutopiaas a kvazireligionofXX-th.*TheReligionintheUkraine*. Retrievedfrom: <http://www.religion.in.ua/main/27757-totalitarna-utopiya-yak-kvazireligiya-xx-stolittya.html> (in Ukr.).
3. Zengva V. (2011) "Valdshnepy" by M. Khvyliovyiandnovelsby F. Dostoevskyy: theintertextualaspect. *Visnyk HarkivskogonatsionalnogouniversitetuimeniV. Karazina.–Seriya: Filologiy*, № 936, 271-275(inUkr.).
4. Zhigun S. (2009) Oncemoreabouta dialogby M. Khvyliovyi i T.Shevchenko: "The fearofa influence". *Shevchenkoznavchistudii*, № 12, 54-58(in Ukr.).
5. SenikL. (2002) *Thenovelof the resistance: Ukrainiannove 11920s: theproblemofthe nationalidentity*, Lviv, Akademichnyy Expres, 239(in Ukr.).
6. M. Khvyliovyi(2011) *SelectedWritings*,K,Smoloskyp, 1038(in Ukr.).
7. Cerna G. ( 1999)"Valdshnepy" and "BrothersKaramazov", *Slovoichas*, №12, 58-61(in Ukr.).
8. Yurieva L. M.(2005) *A russiandystopiainthecontextofthe worldliterature*, Moscow, Progress, 56-75(in Russ.).
9. Yakusheva N.B. (2000)*Utopianand anti-utopianideaofthe RussianPhilosophicalAge. Almanac. Vol. 13. TheRussianutopiaoftheEnlightenmentandthetraditionoftheworld'sutopianism*, SPb, Saint-Petersburg Centerforthe HistoryofIdeas, 430 (in Ukr.).

**TKALYCH Inna Vasylivna**

BohdanKhmelnysky National University at Cherkasy,  
theteacher of the Department of Ukrainian Literature and comparative studies  
e-mail: Tkalych\_i@ukr.net

**THE IRONY OF THE GENRE  
OF THE NOVEL "VALDShNEPY" BY M. KHVYLIOVYI**

**Abstract. Introduction.** *The article is devoted to the defining the genre of "Valdshnepy" by M. Khvyliovyi. The author of the article believes that this is a novel dystopia and there is always as a parody of the artistic or social utopia. In the pamphlets Khvyliovyi creates a new society theory, but in the novel "Valdshnepy" denies the Bolshevik utopia in a totalitarian state.*

**Purpose.** *In this article, we have to find out the genre of the novel of M. Khvylovyi "Valdshnepy" in the context of the then antiutopia literature.*

**Originality.** *To clarify the question of the genre of "Valdshnepy" from time to time back Ukrainian literary critics. The scientists have formulated several definitions: a novel of political ideas, the novel-pamphlet, the novel of social thesis, the intellectual novel, philosophical novel, political novel, and even the erotic novel. However, this determination does not fully reproduces the stylistic specificity of the works, in particular, does not account for the comic component of the text. Therefore there is a need to study the novel as a dystopia.*

**Results.** *For writers-antiutopias is not important social order, but is most important the mental state of a person in such a utopian state. Because of its romantic worldview, Nicholas M. Khvyliovyi managed to simultaneously be both the elements of thinking. On the one hand in the pamphlets he's building his own conception of a new age society the Asian Renaissance and the novel "Valdshnepy" denies the Bolshevik utopia in the totalitarian culture.*

*According to the laws of the dystopian movement of each of the residents of the state of programmed and cannot go beyond a clear limit. The conflict begins when the hero refuses to participate in the ritual and the existing social system and tries to choose his own path. The hero thinks over his situation, resists and hits in the ironic and tragic situation.*

*The love story is powerful in the novel. The totalitarian utopia tried to regulate all spheres and even intimate, erotic and generally considered something unacceptable. Dystopia defends the human right to the individuality, the privacy, and the works are often marked by the erotic issues. An intimate area helps the hero to express himself, perhaps this is the only place where he believes in himself. Aglaia identifies Dmitri as a rebel, gives the opportunity to see itself as, to understand the causes of mental suffering. The spiritual slavery of man embodies the image of Anne, even more than underlines the absurdity of the situation their life together. Karamazov doesn't love his wife.*

*To the peculiarities of the genre of dystopia we can include the denial of the past. Dmitry Karamazov says the ironic speech about the inhibiting role of Shevchenko in the development of the Ukrainian nation. Here we hear the voice of the author, because of his creative relationship with Shevchenko is quite obvious. M. Khvyliovyi itself has repeatedly stated about the authority of the predecessor in his work. He perceives the senior writer as the predominant structure, the boundaries for which M. Khvyliovyi never to come out, another ideal or utopian organization with which he has to fight.*

*And the latest symptom of anti-utopia is the contrast in the social conditions and a natural. All the characters came from the city to relax closer to nature. Most conversations and discussions occur during a walking. It is creating the perfect background for the heroes thought.*

*About the anti-utopian character of the work indicates intertextual plane and its presence the texts by Fyodor Dostoevsky. Thus, author lends the name of the main character by the novel "The Brothers Karamazov" by Russian writer.*

*Dostoevsky rightly considered a pioneer of the genre of dystopia in his time. In the novels of Dostoyevsky illustrates the new world from the inside, through the eyes of a man who lives in it, and which turned into a part of the great state mechanism. A works conflict arises when the hero refuses the rules of the new society.*

**Conclusion.** *In the existing definitions of the genre of "Valdshnepy" by M. Khvyliovyi is quite reasonable to add the wording of the dystopia novel, because in it there are all the signs of this type of works.*

**Keywords:** *dystopia; utopia; totalitarianism; rebel; novel; irony; parody; objection; effect; ritual; narrator; genre; conflict.*

*Одержано редакцією 04.02.2016  
Прийнято до публікації 08.02.2016*